

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

آفاق علوم انسانی

صاحب امتیاز و مدیر مسئول: دکتر سید امیر موسوی

سر دبیر: دکتر محسن پرویش

هیات تحریریه:

دکتر سید اصغر محمود آبادی

دکتر محمد علی چلونگر

دکتر مصطفی پیرمردیان

دکتر محمد حسین ریاحی

دکتر محمد هادی سلیمانی

دکتر محمد قزوینی نظم آبادی

دکتر زهرا موسوی

دکتر علیرضا قلی نژاد پیربازاری

دکتر فریبا سعیدی انارکی

دکتر حبیب زمانی محجوب

دکتر اسحق ارجمند

دکتر زهرا قاسمی

دکتر جواد آقامحمدی

مدیر اجرایی: مسلم میرزاوند

مدیر داخلی: اشرف بشارتی فرد

مدیر روابط عمومی: محمد امین برهمند

صفحه آرایی و ویراستاری: سیده زینب موسوی

تیراژ: ۴۰۰

چاپخانه: سرمدی

ترتیب انتشار: ماهنامه

شماره مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: ۷۸۹۶۷

قیمت: ۵۰۰۰۰۰ ریال

سایت نشریه: pazhouheshha.ir

نوع نشریه: اختصاصی

پست الکترونیک: pazhouheshha@gmail.com

آدرس دفتر مرکزی: تهران- بزرگراه نواب- خ صفدری- پ ۷- طبقه همکف- واحد ۱

شعبه خوزستان: خوزستان. اندیمشک- خیابان رزاقی پ ۸۶- کد پستی: ۶۴۸۱۸۳۵۸۵۸

تلفن های ثابت: ۰۶۱-۴۲۶۳۰۵۶۸ و ۰۲۱-۵۵۷۶۴۱۷۳ تلفن همراه: ۰۹۳۰۱۰۶۲۹۲۵

نمایه ی اینترنتی:

نشریه آفاق علوم انسانی (پژوهش های تاریخی، اجتماعی و سیاسی سابق) در سایت های زیر نمایه می شود:

- ۱) مگیران- magiran.com
- ۲) پایگاه مجلات تخصصی نور (نورمگز)- noormags.ir
- ۳) پایگاه جامع علوم انسانی- ensani.ir
- ۴) وبسایت ماهنامه ی آفاق علوم انسانی- pazhouheshha.ir

ضوابط مربوط به پذیرش مقالات:

- ۱- مقاله نباید کمتر از ۴۵۰۰ و بیش از ۶۰۰۰ کلمه باشد.
  - ۲- شیوه ارجاع، درون متنی و به شیوه APA باشد. یعنی: (نام خانوادگی نویسنده، سال: صفحه)
  - ۳- فهرست منابع به صورت زیر تنظیم گردد:
- الف- برای کتب: نام خانوادگی نویسنده، نام، عنوان کتاب، مترجم یا مصصح، شماره جلد، محل نشر، مرکز نشر، سال نشر.
- ب- برای مقالات: نام خانوادگی نویسنده، نام، عنوان مقاله، عنوان نشریه، شماره چاپ، تاریخ چاپ، صفحات.
- ج- برای منابع الکترونیکی: نام خانوادگی نویسنده، نام، عنوان مقاله، نام سایت، تاریخ انتشار، آدرس لینک
- ۴- ایمیل نویسنده مسئول مقاله در ابتدای مقاله قید گردد.
  - ۵- مجله در رد یا قبول مقالات آزاد است و نیز حق ویرایش علمی و ادبی و تخلیص مقالات را برای خود محفوظ می داند.

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست

بخش حقوق

مبارزه با قاچاق گونه های نادر حیوانی در حقوق بین الملل با صید بی رویه حیوانات.....۱
کیانوش کوچکی

بخش جغرافیای سیاسی

بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال ترکیه.....۱۷
محسن جان پرور، فرید عباسی

بخش روابط بین الملل

سیاست های نظام سلطه جهت عدم تحقق تمدن نوین اسلامی در خاورمیانه.....۳۱
علی اکبر رضایی، کامران ربانی صدر، محمد نظری تلخایی، امید یعقوبی

بخش روانشناسی

چگونه توانستم تحریف های شناختی را در دانش آموزم برطرف کنم.....۴۷
مهدی شمالی احمدآبادی، عاطفه برخوردار احمدآبادی، منصوره پورجانب الهی

بخش زبان و ادبیات عرب

جایگاه دستوری قلب در زبان عربی.....۶۱
شمس الاحمد شمس

بخش طراحی پارچه و لباس

تطبیق پارچه ی دیبای شوشتری و ابریشم از نظر کاربرد و خاستگاه و طرح و رنگ.....۸۱
عصمت غنی زاده، سید محمود طباطبایی، محسن برزگری

چکیده انگلیسی.....۹۸

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مبارزه با قاچاق گونه های نادر حیوانی در حقوق بین الملل با صید بی رویه حیوانات

کیانوش کوچکی^۱

چکیده

بقای نسل انسان و سلامتی او در گروی بهره‌مندی از محیط‌زیست سالم و برخوردار از گونه‌های متنوع جانداران است. حیوانات از مهم‌ترین زیست‌بوم‌هایی‌اند که حقوق آن‌ها بیش از هر موجود دیگری توجه مدافعان زیست‌محیطی را به خود جلب کرده است. تدارک آب و خوارک مناسب، شرایط زیستی و روانی صحیح و لزوم دسترسی به بهداشت و درمان از جمله مهم‌ترین حقوق حیوانات به شمار می‌رود. قانون‌گذار در قوانین اساسی، قانون مجازات اسلامی به حمایت از حیوانات پرداخته است. و حمایت از حیوانات را وظیفه همگانی می‌داند. اما از آنجایی که صید حیوانات رو به گسترش می‌باشد بنابراین قانون‌گذار برای عاملان می‌بایست اشد مجازات را تعیین نماید. مقاله حاضر به بررسی سیاست جنایی ایران در مقابله با صید بی‌رویه حیوانات وحشی می‌پردازد و به این سؤال پاسخ می‌دهد که سیاست جنایی ایران در مبارزه با صید بی‌رویه حیوانات وحشی چگونه است؟ نویسنده در پاسخ به سؤال فوق این فرضیه را مطرح می‌سازد که قانون‌گذار با جرم‌انگاری کردن صید حیوانات وحشی و حمایت از محیط‌زیست مجازات سنگینی را برای عاملان در قانون مجازات اسلامی مقرر نموده است.

کلمات کلیدی: سیاست جنایی، سیاست جنایی ایران، صید بی رویه، حقوق کیفری ایران، محیط

زیست

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

جانوران به عنوان بخش مهمی از محیط زیست همواره نمادی از زیبایی و فرهنگ کشور محسوب می شوند قانون گذار با تصویب قوانین مختلف به حمایت از حیوانات پرداخته است و اشخاصی که به صورت غیرمجاز به صید حیوانات وحشی می پردازند را مورد مجازات قرار داده است. زیرا جانوران را در زمره میراث مشترک بشریت قرار داده است اما اخیراً عواملی مانند شکار و صید بی رویه شکارچیان موجب به خطر انداختن زیستگاه جانوران شده و موجب انقراض نسل آن ها گشته اند. به همین جهت می بایست ضمانت اجرای قوی در جلوگیری از این اقدام وجود داشته باشد. هرچند حمایت قانون گذاران ایران از شکار حیوانات وحشی سابقه طولانی دارد اما هم چنان شکار بی رویه حیوانات وحشی وجود دارد. و نیاز به حمایت الزامی از حیوانات وحشی از سوی قانون گذار با وضع مجازات اشد می باشد. بنابراین حمایت کیفری از جانوران باید تحت سیاست افتراقی قرار گیرد و با تصویب قانونی خاص در حمایت کیفری از آنان، از انقراض نسل حیوانات جلوگیری به عمل آورد.

۱- حمایت از حیوانات در قوانین ایران

اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حفاظت از محیط زیست را یک وظیفه ی همگانی می داند. به موجب این اصل فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند ممنوع است (اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بازنگری ۱۳۶۸) قانون مدنی مصوب ۱۳۰۴ ایران باب ششم خود را به شکار اختصاص داده است. بررسی مواد مندرج در این باب نمایان می سازد که این مقررات از باب مالکیت بوده و به طور مستقیم ارتباطی به محیط زیست ندارد. البته با لحاظ ماده ۱۸۲ این قانون که تدوین مقررات خاص مربوط به شکار را پیش بینی و آن را به آینده موکول نموده است، شاید بتوان آن را نخستین گام قانونی در حقوق ایران تلقی نمود. بی شک قانون شکار ۴ اسفند ۱۳۳۵ و قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶ به انضمام اصلاحات بعدی؛ اولین قوانین مستقل و جامع در خصوص حفاظت از گونه های جانوری و حیات وحش به حساب می آیند. به موجب ماده ی ۱ قانون شکار ۱۳۳۵، کانون شکار ایران به عنوان یک سازمان مستقل در جهت حفظ نسل و حوش و اجرای مقررات شکار تأسیس شد که سنگ بنای اولیه ی نهادینه شدن موضوع حفاظت از محیط زیست به شمار می رود. در سال ۱۳۴۶ با تصویب قانون شکار و صید، کانون شکار ایران جای خود را به سازمان شکاربانی و نظارت بر صید یا وظایفی گسترده تر داد (رضائی قوام آبادی، ۱۳۸۸، ۳)

در سال ۱۳۵۰ نام سازمان شکاربانی و نظارت بر صید به سازمان حفاظت محیط زیست و نام شورای عالی شکاربانی به شورای عالی حفاظت محیط زیست تغییر کرد. (سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۳، ۳)

در ایران برخلاف بسیاری از کشورها از جمله چین و روسیه که خیلی دیر به وضع مقررات حمایتی از حیوانات اقدام نمودند، برای حمایت از حیوانات و مقابله با تهدیدات و چالش‌هایی از جمله شکار و صید گونه‌های جانوری، که کاهش جمعیت آنان را به دنبال دارد، طرح قانونی راجع به شکار در ۱۳۳۵/۱۲/۴ تصویب شد که بر اساس آن برای نخستین بار، محدودیت‌هایی در حوزه‌ی شکار انواع جانوران وحشی مقرر شد (خالقی، ۱۳۸۹، ۳)

در سایر قوانین از جمله ماده‌ی ۱ قانون تشدید مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح مصوب ۱۳۵۰، ماده‌ی ۱ لایحه‌ی قانونی مجازات صید غیرمجاز از دریای خزر و خلیج فارس مصوب ۱۳۵۸، ماده‌ی ۲۲ قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴ نیز مقرراتی در باب حفاظت از گونه‌های جانوری پیش‌بینی شده است (رضانی قوام‌آبادی، ۱۳۸۸، ۱۵) ماده‌ی ۱۳ قانون صید و شکار، جاندارانی که نسل آن‌ها در معرض نابودی است و یا تعداد آن‌ها بسیار نادر و کمیاب شده باشد را مورد حمایت قرار داده و مرتکبان شکار آنان را به حبس از ۹۱ روز تا ۳ سال و یا جزای نقدی از یک میلیون و هشتصد تا بیست میلیون ریال مجازات خواهد کرد. بند ب این ماده شکار در پارک ملی را جرم انگاری نموده است که این ممنوعیت منحصر به محل ارتکاب است و در واقع مقررات حمایتی دربند ب ماده‌ی ۱۳ حمایت از زیستگاه حیوانات می‌باشد با این وصف شکار هیچ جاندارى در پارک ملی مجاز نیست. به موضوع ممنوعیت صید و کشتار جانوران وحشی با استفاده از سموم و مواد منفجره دربند ج ماده ۱۳ اشاره شده است. (خالقی، ۱۳۸۹، ۱۲).

به موجب قانون اصلاح قانون شکار و صید، سازمان حفاظت محیط‌زیست، مسئول حفظ و حمایت و تکثیر جانوران وحشی در کشور است. بر اساس قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶، مصوبات شورای عالی حفاظت محیط‌زیست، لایحه‌ی قانونی مجازات صید غیرمجاز از دریا، شورای عالی حفاظت محیط‌زیست، لایحه‌ی قانونی مجازات صید غیرمجاز از دریای خزر و خلیج فارس اعمال ذیل جرم بوده و مرتکب مستوجب مجازات است:

- الف- شکار و صید در فصول و ساعات ممنوعه
- ب- شکار و صید با وسایل و از طرق ممنوعه
- ج- شکار و صید حیوانات حمایت‌شده بدون پروانه
- د- بستن سد در مسیر رودخانه‌ها به منظور صید غیرمجاز
- ر- آلوده نمودن آب رودخانه‌ها و دریاچه‌ها و برکه‌ها و مرداب‌ها، به موادی که موجبات از بین رفتن آبزیان را فراهم نماید (وفادار، ۱۳۸۶، ۸-۷)

مقررات حقوق کیفری ایران حفاظت از گونه‌های جانوری را در مواد ۶۷۹ و ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی به طور خاص مورد توجه قرار داده و از توجه به حقوق حیوانات غافل نمانده است. ماده‌ی ۶۸۰ در خصوص شکار و صید، هرگونه اقدام غیرقانونی و بدون مجوز علیه حیواناتی که در خشکی زندگی

می کنند در قالب شکار و همچنین کلیه ی حیوانات آبی در قالب صید را جرم انگاری نموده و مجازات حبس از سه ماه تا سه سال و یا جزای نقدی از یک و نیم میلیون ریال تا هیجده میلیون ریال را برای مرتکب تعیین کرده است (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۸، ۱۱-۹)

از جمله تدابیر قانونی دیگر در حوزه ی مدیریت قانونی مسائل و موضوعات زیست محیطی می توان به: بند ۸ تبصره ۱۰ برنامه ی اول مصوب ۱۳۶۸ مبنی بر ممانعت از تخریب و انهدام زیستگاه های حیات کشور، تبصره ۸۱ و ۸۲ برنامه ی دوم مصوب ۱۳۷۳ مبنی بر اجرای پروژه ها و طرح های بزرگ بر اساس ارزیابی الگوهای زیست محیطی، جلوگیری از شکار بی رویه و نابودی متنوع زیست محیطی مندرج در ماده ی ۱۰۴ برنامه ی سوم مصوب ۱۳۷۸ و ماده ی ۶۷ برنامه ی چهارم مصوب ۱۳۸۳ با موضوع جلوگیری از شکار بی رویه و نابودی تنوع زیستی با محدود کردن پروانه حمل اسلحه شکاری و تاسیس صندوق ملی محیط زیست اشاره کرد (خالقی، ۱۳۸۹، ۴)

تا چندی پیش در کشور ما مقررات خاصی برای رعایت شرایط مطلوب برای حیوانات مورد استفاده در آزمایشگاه وجود نداشت، اما اکنون با استفاده از مقررات موجود در کشور و بهره گیری از اطلاعات مشابه در سایر کشورهای جهان کدهایی جهت رعایت شرایط مناسب زندگی حیوانات از بدو ورود به آزمایشگاه تا زمان خروج از مطالعات آزمایشگاهی تدوین شده است (آل داود و همکاران، ۱۳۸۴، ویژه نامه ی ۳).

۱-۱- قانون مجازات اسلامی

در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ بخش پنج قسمت تعزیرات فصلی به نام احراق و تخریب و اتلاف اموال و حیوانات وجود دارد و طبق مفاد ماده ۶۷۹ این قانون هرکسی که به عمد و بدون ضرورت حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری یا حیواناتی را که شکار آن ها توسط دولت ممنوع اعلام شده است، تلف کند، مجازات خواهد شد.

ابتدا در مورد این ماده باید به این نکته اشاره کرد که طبق ماده ۷۲۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ کتاب پنجم بخش تعزیرات جرمی که بیان کردیم از جرائم قابل گذشت است یعنی اگر شاکی از شکایت خود گذشت کند پرونده بسته می شود. قابل گذشت بودن جرم کشتن حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری، منطقی به نظر می رسد اما نسبت به کشتار حیواناتی که شکار آن ها توسط دولت بنا به دلایل خاصی از جمله مفید بودن آن گونه جانوری برای طبیعت زیستی ممنوع اعلام شده است، درست نیست و بهتر بود قانون گذار دو بخش ماده را از یکدیگر تفکیک می کرد و در دو ماده جداگانه بیان می کرد و جرم دوم را از جرایم غیر قابل گذشت تلقی می کرد.

تلاش قانون گذار برای برخورد با شکارچیان در قانون مجازات اسلامی یک ایراد دیگر هم دارد؛ استفاده از عبارت حیوان حلال گوشت به این معنی است که برای تعیین مصداق حیوانات حلال گوشت باید مراجعه به منابع فقهی رجوع کنیم و احتمالاً درگیر اختلاف نظرهایی که در این خصوص وجود دارد بشویم. از طرف دیگر به نظر می رسد محدود کردن این جرم به حیوانات حلال گوشت توجیه منطقی

نداشته باشد زیرا اصولاً تمامی حیوانات صرفاً از گوشتشان قابل بهره‌وری نیستند بلکه ممکن است کارایی‌های دیگری نیز داشته باشند مانند محافظت سگ‌ها از یک منطقه.

بنابراین اینکه فقط کشتن حیوان حلال‌گوشت دیگری را جرم بدانیم زیاد منطقی نیست. ماده بعدی در این زمینه ماده ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ است که بر اساس مفاد آن هر کس برخلاف مقررات و بدون مجوز قانونی اقدام به شکار یا صید حیوانات و جانوران وحشی حفاظت‌شده کند، مجازات خواهد شد. خوشبختانه ماده فوق فاقد اشکالی است که راجع به قابل‌گذشت بودن جرم موضوع ماده ۶۷۹ اشاره شد و جرم موضوع این ماده از جرایم غیرقابل‌گذشت است.

اشاره ماده به جانوران وحشی حفاظت‌شده نشانه حساسیت دولت نسبت به این گونه‌های جانوری مثلاً به دلیل کمیاب بودن آن‌ها و متعاقباً پیش‌بینی کیفر سنگین‌تر در این ماده در قیاس با ماده قبل است. جالب است بدانید که اگر شروع به شکار کنید حتی اگر چیزی شکار نکردید باز هم مجازات در انتظار شما خواهد بود.

در ماده ۱۵ قانون شکار و صید شروع به شکار حیوانات قابل شکار و صید جرم شناخته شده است و مرتکب به حداقل مجازات مقرر محکوم خواهد شد این در حالی است که شروع به جرایم مربوط به حوزه شکار و صید در قانون مجازات اسلامی جرم انکاری نشده است.

۲-۱- محیط‌بانان و مبارزه با شکارچیان غیرمجاز

محیط‌بانان افرادی هستند که در سخت‌ترین شرایط به خدمت می‌پردازند، در صورتی که آن‌ها از اختیارات لازم و قانونی در ازای مسلح شدن برخوردار نیستند اما باید در برابر افرادی که شکارچی غیرمجازند، ایستادگی کنند و به حفاظت از حیات‌وحش بپردازند. باید دانست در کشورهای توسعه‌یافته، بیشتر محیط‌بانان مسلح نیستند اما شکارچی و محیط‌بانان با هم در برخی موارد همکاری دارند، یعنی شکارچیان مقررات لازم را رعایت می‌کنند و به دلیل همین امر هیچ‌گاه از طرف محیط‌بانان تهدید و تعقیب نمی‌شوند. در ایران نیز باید در مرحله نخست تمام این اسلحه‌ها جمع‌آوری شود زیرا اگر درگیری مسلحانه میان محیط بان و شکارچی صورت بگیرد، هیچ‌گونه حمایتی از محیط‌بانان صورت نمی‌پذیرد و گاهی اوقات به جرم قتل عمد نیز زندانی می‌شوند. محیط‌بانان باید تمام روش‌های نگهداری، حمل و استفاده از اسلحه را فرا بگیرند.

محیط‌بانان از حمایت کامل برخوردار نیستند و در برخی موارد دیده شده است آن‌ها در درگیری با شکارچیان غیرمجاز کشته شده‌اند. متأسفانه در ایران محیط‌بانان به رسمیت شناخته نمی‌شوند و بیمه‌های لازم برای پوشش مسئولیت مدنی آن‌ها تعریف نشده است. توجه به مسائل محیط‌زیستی و حیات‌وحش به‌عنوان مهم‌ترین بخش آن باید از نظر مسئولان امر از نگاهی ویژه‌ای برخوردار شود و باید در جهت نهادینه کردن فرهنگ ضرورت حفظ حیات‌وحش و گونه‌های نادر کوشید. با توجه به اینکه ایران کشوری با زیستگاه‌های طبیعی هموار به شمار می‌رود، محل مناسبی نیز برای شکارچیان است

که با به کارگیری محیط بانان جدید با مکانیزم هایی برای درگیر کردن نظام مند افراد بومی برای حفاظت از محیط زیست و تقویت حمایت های قانونی از محیط بانان، می توان به حفظ محیط زیست کمک شایانی کرد. (همان)

۱-۳- قانون شکار و صید

قانون شکار و صید (مصوب ۱۶ / ۳ / ۱۳۴۶)

(با اصلاحات مصوب ۳۰ / ۱۰ / ۱۳۵۳ و ۲۵ / ۹ / ۱۳۷۵)

بر اساس ماده ۱۰- هر کس مرتکب اعمال زیر شود به جزای نقدی از یکصد هزار (۱۰۰۰۰۰) تا یک میلیون (۱۰۰۰۰۰۰) ریال یا حبس از یک ماه تا شش ماه محکوم می شود:

الف- شکار و صید جانوران وحشی عادی بدون پروانه

ب- شکار و صید بیش از میزان مندرج در پروانه و یا خلاف مقررات و خارج از محلهای مندرج در پروانه
ج- حمل، عرضه، فروش و صدور جانوران وحشی زنده یا کشته و اجزای آن ها بدون کسب پروانه و یا مجوز از سازمان

د- از بین بردن رستنی ها از جمله قطع درختان، خارزنی، بوته کنی و تعلیف غیرمجاز در مناطق حفاظت شده و پناهگاه های حیات وحش و تجاوز و تخریب در این مناطق

ماده ۱۱ - هر کس مرتکب اعمال زیر شود به جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار (۱/۵۰۰/۰۰۰) ریال تا سه میلیون (۳/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا حبس از ۹۱ روز تا ۶ ماه محکوم می شود:

۱-۳-۱- شکار و صید در فصول و ساعات ممنوع مقرر

ب- مبادرت به شکار و صید در مناطق ممنوع و یا خلاف محدودیت ها و ممنوعیت هایی که سازمان در حدود اختیارات قانونی خود تعیین و آگهی کرده است و شکار غیرمجاز در قرق های اختصاصی

ج- شکار و صید با وسایل و از طرق غیرمجاز و یا شکار با استفاده از اسلحه دیگران

د- تخریب چشمه ها و آبشخور حیوانات در مناطق حفاظت شده و پناهگاه های حیات وحش

ه - اقدام به صدور و ورود حیوانات وحشی موضوع ماده (۷) این قانون به صورت غیرمجاز

ماده ۱۲ - هر کس مرتکب اعمال زیر شود به مجازات حبس از سه ماه تا سه سال و یا به جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار (۱/۵۰۰/۰۰۰) ریال تا هجده میلیون (۱۸/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم می شود:

الف- شکار و صید جانوران وحشی حمایت شده بدون داشتن پروانه ویژه

ب- شکار و صید در مناطق حفاظت شده و پناهگاه های حیات وحش بدون تحصیل پروانه ویژه و صید غیرمجاز در رودخانه های حفاظت شده

ج- از بین بردن رستنی ها و تعلیف و تخریب در پارک های ملی و آثار طبیعی ملی و هرگونه تجاوز و فعالیت غیرمجاز در این گونه مناطق

د- آلوده نمودن آب رودخانه‌ها، دریاچه‌ها و تالاب‌های حفاظت‌شده، چشمه‌ها و آبشخورها به موادی که باعث آلودگی آب و از بین رفتن آبزیان شود.

ماده ۱۳ - هر کس مرتکب اعمال زیر شود به مجازات حبس از نودویک روز تا سه سال یا جزای نقدی از یک میلیون و هشتصد هزار (۱/۸۰۰/۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال و در صورت تکرار به هر دو مجازات محکوم می‌شود.

الف- شکار جانوران وحشی کمیاب و در معرض خطر انقراض از قبیل جیبیر، گورخر، گوزن زرد ایرانی، یوزپلنگ، تمساح (کروکودیل)، هوبره و میش مرغ

۱-۳-۲- شکار در پارک‌های ملی

ج- شکار، صید و یا کشتار جانوران وحشی با استفاده از سموم و مواد منفجره و امثال آن و شکار به صورت تعقیب با استفاده از وسیله نقلیه موتوری و همچنین کشتار آنان به طریق جرگه و محاصره دسته‌جمعی

د- مبادرت به اقداماتی که موجبات آلودگی آب دریای خزر و خلیج فارس و دریای عمان با مواد غیرنفتی را فراهم آورده و باعث مرگومیر آبزیان یا به خطر افتادن محیط زیست آنان شود.

ه- ایجاد یا فراهم کردن مقدمات آتش‌سوزی در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی و مناطق حفاظت‌شده یا پناهگاه‌های حیات وحش بر اثر بی‌مبالاتی یا عدم رعایت مقررات محیط‌زیست و یا تخلف از نظامات دولتی

تبصره ۱- در صورت ایجاد آتش‌سوزی عمدی در پارک‌های ملی و آثار طبیعی ملی، مرتکب به مجازات‌های مقرر در ماده (۶۷۵) قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد.

تبصره ۲- هرکس مبارت به زنده‌گیری، شکار، خرید، فروش، حمل، نگهداری و صدور پرنندگان شکاری از قبیل شاهین، بحری، بالابان و دلیجه کند علاوه بر محکومیت به حداکثر مجازات حبس مقرر در این ماده به جزای نقدی از یک میلیون و هشتصد هزار (۱/۸۰۰/۰۰۰) تا بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.

ماده ۱۴ - وسایل شکار و صید از قبیل تفنگ، فشنگ، نوراکن، دوربین چشمی، تور و قلاب ماهیگیری و سایر ادوات ارتکاب جرم که مرتکبان اعمال یاد شده بالا به همراه دارند و همچنین موتورسیکلت‌هایی که مرتکبان اعمال بالا به‌طور مستقیم برای شکار مورد استفاده قرار می‌دهند توسط سازمان توقیف و این وسائل تا خاتمه رسیدگی و صدور حکم قطعی زیر نظر سازمان به‌صورت امانی نگهداری شده و دادگاه پس از صدور حکم نسبت به اموال یاد شده تعیین تکلیف می‌کند.

ماده ۱۵ - شروع به شکار جانوران وحشی برخلاف مقررات این قانون قابل تعقیب و مجازات می‌باشد و مرتکب به حداقل مجازات مقرر محکوم خواهد شد.

۱-۳-۳- سایر موارد

- ۱- بهای هر عدد نوزاد پستاندار وحشی که به هنگام شکار در رحم مادر باشند نصف بهای مبالغ پستانداران مربوط می باشد.
  - ۲- بهای هر عدد تخم پرندگان وحشی و خزندگان از جمله لاک پشت دریایی یک سوم بهای مبالغ پرندگان و خزندگان مربوط می باشد.
  - ۳- تخریب لانه و آشیانه پرندگان وحشی یک چهارم بهای پرندگان مربوط می باشد.
  - ۴- خرید و فروش، حمل و عرضه، صادرات و خروج بازهای شکاری از کشور مطلقاً ممنوع است.
  - ۵- در صورتی که پرندگان شکاری مندرج در ردیف های ۱ و ۲ و ۳ بند ج این مصوبه به صورت غیرمجاز شکار و از طبیعت خارج گردیده به نحوی که دیگر امکان رهاسازی و بازگشت به محیط زیست خود را نداشته باشد (به معنی دیگر از لحاظ حیات وحش تلف شده تلقی گردد) و یا در اسارت و به هنگام قاچاق و خرید و فروش در مرز کشف شوند مشمول ضرر و زیان مربوط می شوند.
- مقررات مربوط به این مصوبه جایگزین مصوبات قبلی شورای عالی در مورد تعیین بهای جانوران وحشی از لحاظ مطالبه ضرر و زیان می شود.

۲- حقوق حیوانات در اسناد بین المللی

نهیض حمایت از محیط زیست در عرصه ی بین المللی به نیم قرن قبل باز می گردد. حفاظت از محیط زیست و به تبع حمایت از حقوق حیوانات در عرصه ی بین المللی دارای آن حد از اهمیت است که اقدامات بین المللی تا جایی پیش رفته که نهاد قضایی غیردولتی در حمایت از محیط زیست خواستار مجوز برای رسیدگی به مسایل زیست محیطی شده است. از آن زمان تاکنون ۳۰۰ معاهده ی چند جانبه و ۱۰۰۰ معاهده ی دوجانبه و هفتاد سند بین المللی در این زمینه منعقد شده که ذکر و تشریح و بررسی این اسناد از حوصله ی این مقاله خارج است و فقط به ذکر چند نمونه اکتفا می شود: کنوانسیون ۱۹۷۱ رامسر، اعلامیه ی ۱۹۷۲ استکهلم، کنوانسیون ۱۹۷۳ کیوتو، کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های حیوانی و گیاهی در معرض خطر ۱۹۷۳، کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان ۱۹۷۲، کنوانسیون منطقه ای کویت، کنوانسیون اروپایی وین برای حفاظت از لایه ی ازن ۱۹۸۵، کنوانسیون تنوع زیستی ۱۹۹۲ مشهور به کنوانسیون ریو، کنوانسیون ساختاری سازمان ملل متحد درباره ی تغییر اقلیم ۱۹۹۲، کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با بیابان زدایی ۱۹۹۴، کنوانسیون زیستی محیطی دریای خزر ۱۹۹۵ و ... مضافاً اینکه بخش قابل توجهی از این تلاش ها به موضوع حمایت از گونه های جانوری مربوط می شود (خالقی، ۱۳۸۹، ۵).

اعلامیه ی رسمی کنفرانس بین المللی سازمان ملل در خصوص محیط زیست در استکهلم حق بر محیط زیست یعنی حق داشتن محیط زیستی سالم را همچون آزادی و برابری از حقوق بنیادین انسان

ها تلقی نموده است. همچنین در اصلاحیه های کنوانسیون اروپایی حقوق بشر مسئله ی محیط زیست به عنوان یک حق و آسیب به محیط زیست، آسیب به یک حق قلمداد شده است (فیروزی، ۱۳۸۴، ۳۹) اعلامیه ی ۲۶ آوریل ۲۰۰۲ دهلی نو ضمن تاکید بر وظیفه ی دولت ها بر مد نظر قرار دادن نیازها و مطالبات نسل های آینده، حفاظت و حمایت و تقویت محیط زیست طبیعی، به ویژه مدیریت صحیح سیستم آب و هوا، تنوع زیستی، جانوران و گیاهان را مسایل و میراث مشترک بشریت می داند. اعلامیه ی رسمی کنفرانس بین المللی سازمان ملل در خصوص محیط زیست در استکهلم حق بر محیط زیست یعنی حق داشتن محیط زیستی سالم را همچون آزادی و برابری از حقوق بنیادین انسان ها تلقی نموده است. همچنین در اصلاحیه های کنوانسیون اروپایی حقوق بشر مسئله ی محیط زیست به عنوان یک حق و آسیب به محیط زیست، آسیب به یک حق قلمداد شده است (فیروزی، ۱۳۸۴، ۳۹) کنوانسیون مربوط به تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی وحشی در معرض انقراض یا سایتس مصوب ۱۹۷۳ با هدف حفاظت از گونه های نادر و حفاظت از زیستگاه آنان، یکی از مهم ترین کنوانسیون های بین المللی در خصوص حفاظت از گونه های جانوری است. این کنوانسیون متعاقب تصویب قطعنامه های مجمع عمومی اتحادیه ی بین المللی برای حفاظت از طبیعت در سال ۱۹۶۳ تدوین شد و متن نهایی آن در ۳ مارس ۱۹۷۳ توسط ۸۰ کشور به تصویب رسید و از اول ژوئیه ۱۹۷۵ نیز لازم الاجرا گردید که دولت ایران از تاریخ سوم اوت ۱۹۷۶ به عضویت کنوانسیون مزبور در آمده است (رضانی قوام آبادی، ۱۳۸۸، ۲)

اعلامیه ی جهانی حقوق حیوانات در ۱۵ اکتبر ۱۹۷۸ با هدف شناسایی جهانی برخی حقوق برای حیوانات با تلاش یونسکو در پاریس به تصویب رسیده است. این متن علی رغم برخی بحث های اختلافی میان ادیان در خصوص مفهوم و برد حقوقی بهره مندی حیوانات از «حقوق» پرداخته است. مواد این اعلامیه به وضعیت فلسفی- حقوقی، روابطی که باید در حال حاضر میان گونه های انسانی و سایر گونه های جانوری برقرار باشد، می پردازد. این متن توسط اتحادیه بین المللی حقوق حیوانات در سال ۱۹۸۹ اصلاح و متن نهایی آن در سال ۱۹۹۰ توسط یونسکو منتشر شده است. این سند بین المللی، حق احترام برحیوانات، حق زندگی و تولید نسل آزادانه و حق مراقبت از حیوانات را از جمله حقوق آنها برشمرده به نحوی که هیچ حیوانی نباید در معرض برخورد نامناسب یا اعمال بی رحمانه قرار گیرد و اگر کشتن حیوانی لازم باشد، باید لحظه ای بدون درد و بدون هیچ دلهره ای صورت گیرد. براساس ماده ی ۷ اعلامیه ی مذکور، هر فعل غیرضروری و هر گونه تصمیمی که منجر به مرگ حیوانات شود به مثابه جنایت علیه حیات آنهاست. ماده ی ۱۰ این اعلامیه در راستای شناسایی و رعایت حقوق حیوانات مقرر نموده که باید از دوران طفولیت آموزش و پرورش عمومی به منظور راهنمایی انسان جهت توجه، درک و احترام به حیوانات وجود داشته باشد. براساس مصوبات شورای سازمان های بین المللی علوم پزشکی در سال ۱۹۸۵ میلادی و همچنین تجدید نظرهایی که در سال های ۱۹۹۳ و

۲۰۰۲ در این مصوبات به عمل آمد، مقرر شد که در تمام آزمایش ها بر روی حیوانات آزمایشگاهی باید روش روش (سه آر) روی حیوانات آزمایشگاهی مشتمل بر جایگزینی، کاهش و پالایش به منظور کیفیت علمی و رعایت اصول اخلاق پژوهشی در خصوص حیوانات مد نظر قرار گیرد. بر این اساس مطالعات پژوهشی باید به درستی اجرا شوند و از ایجاد درد و رنج غیرضروری برای حیوانات ممانعت به عمل آید و در جهت جایگزینی حیوانات با جایگزین های غیرحساس و کاهش تعداد حیوانات به حداقل موردنیاز تلاش شود.

لازم به ذکر است در بیش تر کشورها به منظور سازماندهی و نظارت بر فعالیت های آموزشی و پژوهشی که روی حیوانات انجام می گیرد مراکزی تحت نظارت حاکمیت ها وجود دارد. این مراکز در کشورهای مختلف با نام های متفاوتی شناخته می شوند که مهم ترین آن ها با جنبه کنترل عالییه تحت عنوان MRC شناخته می شود. این مراکز فرم های خاصی را تهیه و در اختیار محقق قرار می دهند که از طریق آن مسیر رعایت مقررات و اخذ مجوزها تنظیم و کنترل می شود.

۳- سیاست کیفری ایران در پیشگیری از شکار حیوانات

الف) نسبت به بازنگری قوانین کیفری موجود در قبال جرم شکار غیرمجاز و اصلاح آن اقدام های جدی صورت بپذیرد، چراکه آمار و اخباری که به تازگی در رسانه ها منتشر می شود نشان می دهد قوانین موجود بازدارنده نیست. از این رو به طور حتم نیاز به بازنگری در قوانین مشهود است و باید در این خصوص اقدام های جدی و فوری صورت پذیرد. از جمله آنکه در صورت وجود خلأ قانونی، اعمالی که به هر نحوی حیات وحش ما را تهدید می کند جرم تلقی شود. همچنین نسبت به انتخاب سیاست کیفری مناسب و انتخاب مجازات های مناسب و بازدارنده اقدام های لازم صورت پذیرد. در همین زمینه ضرورت دارد تا نهادها و سازمان های دولتی که به نحوی در فرایند رسیدگی کیفری به جرائم علیه حیات وحش نقش دارند با برقراری تعامل و هماهنگی مناسب نسبت به اجرای سیاست کیفری با جدیت اهتمام ورزند. (معظمی، ۱۳۸۶، ۹۳)

ب) هماهنگی مأموران حفاظت محیط زیست، نیروی انتظامی و محاکم کیفری در این خصوص به طور کامل ضروری است.

ج) اختصاص شعبه های ویژه دادسرا و محاکم کیفری در راستای رسیدگی سریع و مقتدرانه به جرائم متخلفان و مجرمان می تواند در پیشگیری و نجات جان حیوانات و حیات وحش مؤثر باشد.

گام دوم در راستای پیشگیری غیر کیفری است که ضرورت دارد:

الف) با افزایش سطح آگاهی عمومی و فرهنگ سازی مناسب از طریق رسانه ها حساسیت ضروری در بین اقشار مختلف جامعه نسبت به نابودی حیات وحش و انقراض حیوانات نادر ایجاد گردد.

ب) ضرورت دارد در راستای سیاست جنایی مشارکتی از تمام ظرفیت های مردمی و تشکل های مردم نهاد به منظور کاهش زمینه ها و همچنین فرصت هایی برای افراد سودجو که اقدام به شکار حیوانات

وحشی به‌ویژه حیوانات نادر می‌نمایند اقدام‌های تخصصی صورت بگیرد. به عبارتی ساده‌تر ضرورت دارد هم در قوانین بازنگری شود و اگر میزان مجازاتی نامناسب است مجازات مناسب را تدوین شود. بنابراین ضرورت دارد علاوه بر پیشگیری کیفری، پیشگرد غیر کیفری هم داشته باشیم، یعنی حساسیتی ایجاد کنیم که یک عزم جدی وجود داشته باشد و مردم نیز متوجه این قضیه بشوند و در راستای بهبود وضعیت در قالب تشکل‌های مردم‌نهاد دست‌به‌دست هم بدهند. سخن آخر اینکه: متأسفانه بخش قابل توجهی از مردم به‌غیر از عده‌ای که از دوستداران حیوانات هستند، از وقوع اتفاق‌های ناگواری که برای جانوران بخصوص حیوانات در حال انقراض رخ می‌دهد غافل هستند و به‌سادگی از کنار این وقایع می‌گذرند، پس لازم است رسانه‌ها با حساسیت بیشتری به موضوع پرداخته تا ضرورت و اهمیت حیات وحش بیشتر آشکار شود.

اصل ۵۰ قانون اساسی می‌گوید: «در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.» این موضوع نشان می‌دهد حفاظت از محیط‌زیست وظیفه آحاد مردم است. حال آن‌که به‌غیر از این اصل قانونی، طی سال‌های طولانی و با توجه به اهمیت موضوع، قوانینی هم در خصوص حمایت از حیوانات وحشی و کمیاب نیز تصویب و اجرایی شده است. به‌گونه‌ای که بر اساس ماده ۱۳ قانون شکار و صید، شکارچیان غیرمجازی که مبادرت به شکار این حیوانات کنند، به زندان و پرداخت جریمه محکوم خواهند شد. اما متأسفانه با توجه به قوانین و بخشنامه‌های متعدد موجود در این خصوص، باز هم شاهد تخریب محیط‌زیست و شکار بی‌رحمانه و غیرمجاز حیوانات وحشی و در حال انقراض از سوی افراد سودجو و شکارچیان هستیم. تمام این کشتارهای بی‌رحمانه که افکار عمومی را متشنج کرده، در حالی رخ می‌دهد که به نظر می‌رسد بازدارنده نبودن قوانین موجود، یکی از عوامل اصلی بروز این اتفاق‌های ناگوار شده است. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۳، ۵۸۵).

۴- دیدگاه قانون‌گذار نسبت به جرم شکار غیرمجاز

در نگاه سنتی به جانوران، آن‌ها وسیله‌ای برای رفاه انسان محسوب می‌شدند؛ از این رو نخست مالکیت انسان بر آن‌ها روا داشته می‌شد و دوم مالک حق هرگونه برخورد با آن‌ها را داشت، به همین جهت در سنت کلا سبک غربی حیوانات تنها به‌عنوان یک ما شین در خدمت انسان تلقی می‌شوند و کلیه‌ی احکام مربوط به رابطه‌ی میان انسان و حیوانات تابع رابطه‌ی محض مالک و شیء بود؛ به همین جهت شکارچیان به‌راحتی می‌توانستند آن‌ها را تحت مالکیت خود درآورند (سید فاطمی و مشهدی، ۱۳۹۰: ۲۴۰).

از این رو نگاه شیء محور را می‌توان از دو جهت نظاره‌گر بود. از یک سو در تولید گوشتی که از جانوران به عمل می‌آید و از دیگر سو ارتکاب رفتارهایی مانند استفاده از سگ‌ها برای نگهبانی یا پیدا کردن

مواد مخدر توسط پلیس؛ استفاده از اسبها توسط پلیس برای گشت زنی؛ آزمایش بر روی جانوران؛ استفاده در باغ وحشها و سیرکها؛ آزار و اذیت؛ شکار، صید و قاچاق حیوانات، اما با نضج تفکرات متفاوت در برخورد با جانوران این نگاه به حاشیه رانده شد و رفته رفته آن‌ها دارای حقوقی شدند که از شی بودن آن‌ها فاصله گرفت. بدین سان در بعد نظری در خصوص حمایت از جانوران در برابر رفتار انسان‌ها با آن‌ها علاوه بر حوزه‌ی اخلاق کاربردی که شاخه‌ای از آن به نام اخلاق حیوانات/ حقوق حیوانات به جد به پژوهش درباره رفتار و تعامل آدمیان با حیوانات می‌پردازد جرم‌شناسی انتقادی گونه‌های حیوانی یکی از شاخه‌های جرم‌شناسی انتقادی است که بر شناسایی و مطالعه حیوانات یا موجودات غیرانسانی به‌عنوان بزه دیدگان و قربانیان طیف وسیعی از اعمال، سیاست‌ها و جرایم ارتكابی نهادهای غیردولتی و دولتی؛ انسان‌ها و اشخاص حقوقی تأکید می‌ورزد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۵: ۲۰). به همین جهت این جرم‌شناسی خواهان مطالعه بیشتر بر روی حیوانات و زمینه‌های حمایتی از آن‌ها است بدین سان هم در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست و هم در حقوق داخلی کشورها به‌خصوص کشور ایران قوانینی در راستای حمایت از جانوران به تصویب رسید که گاه مهم و ارزنده‌ای در شناسایی حقوق جانوران به شمار می‌رود.

در نظام حقوقی ایران نیز در ابتدای قانون‌گذاری شاهد وجود نگاه سنتی غرب به حیوانات هستیم؛ زیرا از یک‌طرف بر اساس مواد ۱۷، ۳۴ و ۱۷۱ قانون مدنی، جانوران می‌توانند جزء اموال اشخاص قرار گیرند و از سوی دیگر بر اساس ماده ۱۷۹ و ۱۸۱ این قانون شکار کردن موجب مالکیت بر حیوان خواهد شد، اما این نگاه با تصویب قوانین بعدی تا حدی تعدیل یافت و بزه دیدگی حیوانات به رسمیت شناخته شد. برای مثال می‌توان به آیین‌نامه امور خلافی مصوب ۱۳۲۲ اشاره کرد که برای «کسانی که پرندگان یا دام‌های زنده را آویزان حمل کنند یا به‌طور آویزان نگاه‌دارند» (بند ۱۲) و «کسانی که به‌وسیله شلاق یا چیز دیگر دام‌های زنده را بی‌آزارند به‌طوری که موجب ایراد جرح یا صدمه بدنی آن‌ها گردد» (بند ۱۷) کیفر دو تا پنج روز حبس تکدیبری و ده تا پنجاه ریال غرامت را در نظر گرفته بود. پس از آن نیز با تصویب قوانین مرتبط با شکار و صید نگاه تملک محورانه به جانوران از ره گذر شکار و صید مطرود گشت.

جانوران در حقوق ایران می‌توانند بزه دیده‌ی جرائم متفاوتی از قبیل حیوان‌آزاری^۱، شکار، صید و قاچاق شوند؛ به همین جهت در نظام حقوقی ایران سه قانون مهم وجود دارد که هر یک از این رفتارها را جرم‌انگاری کرده است. نخست قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶ با اصلاحیه‌های بعدی؛ دوم قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و سوم قانون قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ (اصلاحی ۱۳۹۴).

۱. با توجه به ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات، برخی از مصادیق حیوان‌آزاری مانند مسموم یا ناقص کردن جرم‌انگاری شده است.

۵- سازمانهای بین المللی و حفاظت از حیات وحش

یکی از تشکلهای و سازمانهای بین المللی فعال در عرصه حفاظت از حیات وحش بین الملل سازمان صلح سبز بین الملل است. اولین بار اندیشه ایجاد سازمانی جهانی و سازمانی که جهان را به شکل سبز و همراه با آرامش تبدیل کند، در سال ۱۹۷۰ به فکر تعدادی صلح جو از برخی کشورها همچون ایالات متحده، کانادا و... افتاد، لذا در راستای تحقق اولین فکر خود، کمیته «آشوب بپا نکنید» را ایجاد کردند. این کمیته در شهر ونکور کانادا توسط پنج نفر صلح جو ایجاد گردید. (Hunter, 1979: 120)

در سال ۱۹۷۱ اعضای این کمیته پنج نفره به فکر افتادند تا نام خود را تغییر دهند و هدف وسیعتری را مد نظر بگیرند و آن هدف چیزی نبود جز «یک جهان سبز و صلح آمیز»، لذا تعداد اعضای خود را با پیوستن ۷ عضو دیگر به ۱۲ رساندند و با یک قایق کوچک اولین اقدام خود را انجام دادند. و بعدا نام کمیته خود را به صلح سبز تغییر دادند.

به تدریج سازمان در کشورها و مناطق مختلف نیز دارای شعباتی شد لذا برای اینکه تداخل اسامی بین سازمان مرکزی و شعب آن واقع نشود، سازمان مرکزی را به صلح سبز بین المللی نام نهادند. و سایر شعب را به نام همان کشور یا منطقه‌ای که در آن قرار دارد نامگذاری کردند. مقر سازمان صلح سبز مرکزی در شهر آمستردام هلند است. قسمت عمده فعالیتهای سازمان و از جمله اهداف مهم این سازمان فاش کردن و برملا ساختن جرایم علیه محیط زیست و معرفی کردن مرتکبان اینگونه جرایم به جامعه بین المللی و نیز پیدا کردن راه حلهای مناسب برای اینگونه جرایم است. در این زمینه سازمان صلح سبز اقدامات زیادی انجام می‌دهد. یکی از عجیب‌ترین اقداماتی که می‌توان بدان اشاره کرد این است که اعضای سازمان خود را حایل بین نهنگها و سلاحهای شکار نهنگ قرار می‌دهند، تا بدین وسیله از صید نهنگها جلوگیری کنند. (Michael Brown and John May, 1989: 45)

گاهی سازمان در زمینه جلوگیری از صید نهنگ، نقش ضمانت اجرای موافقت نامه‌های بین المللی - نه به معنای خاص آن در حقوق بین الملل - را بازی کرده است. بعنوان مثال موافقت نامه‌ای بین ژاپن و اتحاد جماهیر شوروی سابق بنام «IWC» منعقد شده بود که مربوط به تنظیم و قاعده‌مند کردن قواعد مربوط به صید نهنگ بود. (John McCormick, 1995: 11) مدتی بعد در سال ۱۹۸۳، شوروی با نقض این موافقت نامه اقدام به صید نهنگ کرده بود، بدنبال نقض یک‌جانبه از سوی شوروی، اعضای سازمان صلح سبز این اقدام غیرقانونی شوروی را که در سواحل سیبری صورت گرفته بود، در همانجا بصورت عکسهای متعدد از صید نهنگ و عکسهایی از نحوه استفاده گوشت نهنگها بعنوان تغذیه به نمایش گذاشتند و در این عکسها تذکر داده بودند که این اقدام شوروی و صید نهنگ و استفاده از گوشت آنها برای تغذیه نقض صریح موافقت نامه «IWC» می‌باشد.

یکی دیگر از فعالیتهای بین المللی در راستای حمایت قضایی از محیط بانان و حیات وحش برپایی اجلاس جهانی توسعه پایدار در ژوهانسبورگ (آفریقای جنوبی) در سال ۲۰۰۲ میلادی با «گردهمایی

جهانی قضات» متشکل از ۲۱۰ قاضی ارشد از بیش از ۶۰ کشور جهان بود تا نقش قوه قضاییه را برای بهبودی بخشیدن به حکومت قانون در زمینه توسعه پایدار و محیط زیست، به بحث گذارند. حاصل نشست مذکور، تأیید و تأکید همه شرکت کنندگان بر نقش اساسی قوه قضاییه در حفاظت از محیط زیست و اعطای اختیارات قانونی و مصونیت قضایی بیشتر به محیط بانان بود که می تواند از طریق تفسیر، توسعه، الزام و اجرای قوانین محیط زیست، با توجه به مفهوم «توسعه پایدار»، ایفا شود.

نتیجه گیری

منظور از صید، به دست آوردن حیوان از طرق مختلفی نظیر تدارک دام برای گرفتار شدن حیوان می باشد. همین طور شکار عبارت است از به دست آوردن یک حیوان با توسل به وسایلی مانند تفنگ شکاری و ... می باشد. دو عمل فوق زمانی غیرمجاز تلقی می شوند که بدون دارا بودن پروانه‌ی مخصوص شکار و صید یا با رعایت نکردن مقررات در نظر گرفته شده در قوانین موضوعه انجام شود. لازم به ذکر است که این دو عمل تنها با فعل مثبت و ایجابی قابل تحقق می باشند. در قسمت تعریضات قانون مجازات اسلامی ذیل فصل بیست و پنجم تحت عنوان "احراق و تخریب و اتلاف اموال و حیوانات" ما با دو ماده‌ی ۶۷۹ و ۶۸۰ مواجه هستیم. طبق ماده‌ی ۶۷۹ قانون فوق الذکر: «هر کس به عمد و بدون ضرورت حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری یا حیواناتی که شکار آنها توسط دولت ممنوع اعلام شده است را بکشد یا مسموم یا تلف یا ناقص کند، به حبس از نود و یک روز تا شش ماه یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا سه میلیون ریال محکوم خواهد شد».

ابتدا در مورد این ماده باید به این نکته اشاره کرد که طبق ماده‌ی ۷۲۷ قانون مجازات اسلامی جرم موضوع ماده‌ی مذکور از جرائم قابل گذشت می باشد. زیرا جزء مواد احصاء شده توسط ماده‌ی ۷۲۷ می باشد. هرچند تسری ماهیت قابل گذشت بودن به این جرم نسبت به شق اول ماده‌ی ۶۷۹ یعنی «کشتن عمدی و بدون ضرورت حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری» بلاشکال به نظر می رسد ولی نسبت به کشتار حیواناتی که شکار آنها توسط دولت بنا به دلایل خاصی از جمله ارزشمند و مفید بودن آن گونه‌ی جانوری برای طبیعت زیستی کشور ایران ممنوع اعلام شده است، درست نیست و بهتر بود مقنن ایرانی دو بخش ماده را از یکدیگر تفکیک کرده و در دو ماده‌ی جداگانه بیان می نمود و جرم اخیرالذکر را از جرائم غیرقابل گذشت تلقی می کرد. ماده‌ی بعدی در این زمینه ماده‌ی ۶۸۰ قانون مجازات اسلامی است که مقرر می دارد: ((هر کس برخلاف مقررات و بدون مجوز قانونی اقدام به شکار یا صید حیوانات و جانوران وحشی حفاظت شده نماید، به حبس از سه ماه تا سه سال و یا جزای نقدی از یک و نیم میلیون ریال تا هیجده میلیون ریال محکوم خواهد شد)). خوشبختانه ماده‌ی فوق فاقد اشکالی که راجع به قابل گذشت بودن جرم موضوع ماده‌ی ۶۷۹ اشاره شد، می باشد و این

ماده جزء مواد احصایی توسط ماده‌ی ۷۲۷ نمی‌باشد. اشاره‌ی ماده به "جانوران وحشی حفاظت شده" نشانه‌ی حساسیت دولت نسبت به این گونه‌های جانوری (مثلاً به خاطر کمیاب بودن آنها) و متعاقباً پیش‌بینی کیفر سنگین‌تر در این ماده در قیاس با ماده‌ی قبل می‌باشد. نکته حائز اهمیت این است که در ماده‌ی ۱۵ قانون شکار و صید مصوب سال ۱۳۴۶ شروع به شکار حیوانات قابل شکار و صید جرم انگاری شده و مرتکب به حداقل مجازات مقرر محکوم خواهد شد. در حالی که شروع به جرائم مربوط به حوزه‌ی شکار و صید در قانون مجازات اسلامی جرم انگاری نشده است

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آل داوود، سید جاوید، جواد زاده بلوری، عباس، صادقی، هیبت ا...، سبزقبایی، میرعلی محمد، لطیفی، سید محمود، نوروزیان، رمضان، لاریجانی، باقر (۱۳۸۴) تدوین کدهای لازم برای کار بر روی حیوانات آزمایشگاهی، مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل، دوره ۸، ویژه نامه ی ۳.
- خالقی، ابوالفتح (۱۳۸۹) تحلیل تدابیر کیفری ملی در حفاظت از گونه های جانوری با تاملی بر اسناد فراملی، فصلنامه ی حقوق: مجله ی دانشکده ی حقوق و علوم سیاسی، دوره ی ۴۰، شماره ی ۴.
- دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۳، مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست، جلد دوم، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست
- رضانی قوام آبادی، محمد حسین (۱۳۸۸) حمایت کیفری از گونه های جانوری در ایران، مجله ی علوم محیطی، سال هفتم، شماره ی دوم.
- سازمان حفاظت محیط زیست، (۱۳۸۳) مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران، جلد اول.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، (بازنگری ۱۳۶۸)
- قانون جدید مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.
- نوربها، رضا (۱۳۸۲) زمینه ی حقوق جزای عمومی، چاپ هفتم، تهران، نشر داد آفرین کتابخانه گنج دانش.
- وفادار، علی (۱۳۸۶) تعهد و مسئولیت دولت ها در رعایت محیط زیست، علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره نهم، شماره ۱.
- خالقی، ابوالفتح (۱۳۸۹) تحلیل تدابیر کیفری ملی در حفاظت از گونه های جانوری با تاملی بر اسناد فراملی، فصلنامه ی حقوق: مجله ی دانشکده ی حقوق و علوم سیاسی، دوره ی ۴۰، شماره ی ۴.
- رضانی قوام آبادی، محمد حسین (۱۳۸۸) حمایت کیفری از گونه های جانوری در ایران، مجله ی علوم محیطی، سال هفتم، شماره ی دوم.
- فیروزی، مهدی (۱۳۸۴) حق بر محیط زیست، چاپ اول، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- Hunter, Robert Warriors of the Rainbow: A Chronicle of the Greenpeace Movement (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1979 , p 120
- Michael Brown and John May, The Greenpeace Story (1989; London and New York: Dorling Kindersley, Inc., 1991).pp 45-48
- John McCormick, The Global Environmental Movement (John Wiley, 1995) p